

ORDU KENTİ ALTINORDU İLÇESİ PARKLARINDA ÜZÜMSÜ BİTKİLERİN KULLANIMI

Kübra Nur BEYLİ^{1*}, Murat YEŞİL²

¹Ordu Üniversitesi, Ziraat Fakültesi, Peyzaj Mimarlığı Bölümü, Ordu; ORCID: 0000-0002-0965-1251

²Ordu Üniversitesi, Ziraat Fakültesi, Peyzaj Mimarlığı Bölümü, Ordu; ORCID: 0000-0002-3643-5626

Geliş Tarihi / Received: 07.09.2019

Kabul Tarihi / Accepted: 29.11.2019

ÖZ

Doğallıktan uzaklaşmaya başlayan ve betonlaşan kentlerde, kentlilerin rekreasyon amaçlı tercih ettikleri parklarda farklı özelliklerde estetik ve fonksiyonel bitki türlerinin kullanımı oldukça önem taşımaktadır. Geniş bir kullanım alanı olan üzümsü meyveler sadece ekonomik anlamda önemli olmayıp, aynı zamanda fonksiyonel ve estetik özellikleri ile de peyzaj değeri yüksek olan bitkilerdir. Bu çalışmada; Ordu kenti, Altınordu ilçesinde bulunan parklarda yer alan üzümsü meyvelerin tespiti ve kent peyzajına katkılarının belirlenmesi amaçlanmıştır. Bu kapsamda 20 mahallede bulunan toplam 78 adet park bitkisel uygulamalar açısından incelenmiştir. Parkların 28’inde “*Pyracantha coccinea*, *Ligustrum vulgare*, *Morus alba*, *Prunus laurocerasus*, *Melia azedarach*, *Mespilus germanica*, *Berberis thunbergii*, *Viburnum tinus*, *Chamaerops humilis*” türlerinin farklı amaçlarla kullanıldıkları belirlenmiştir. Ayrıca üzümsü meyvelerin kullanımında bazı yanlış uygulamalar tespit edilmiş ve uygulama hatalarının ortadan kaldırılmasına yönelik önerilerde bulunulmuştur. Üzümsü meyvelerin kullanıldığı yerlerde renk ve doku bakımından alana hareketlilik kattığı, kuş türlerini çekici özelliklerinin olduğu ve görsel kaliteyi artırıcı etkiye sahip oldukları görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Ordu, üzümsü meyveler, peyzaj, bitkisel tasarım, görsel kalite

USAGE OF GRAPE PLANTS IN PARKS OF ORDU CITY ALTINORDU DISTRICT

ABSTRACT

The use of plant species in the parks preferred by the citizens for recreation is important in the cities which are getting away from naturalness and becoming concrete. Grape-fruited plants, which are widely used in landscaping, are not only economically important, but also have high landscape value with their functional and aesthetic features. In this study; the aim of this study was to determine the grape-fruited plants in the parks located in the Altınordu district of Ordu city and to determine their contribution to the urban landscape. In this context, 78 parks in 20 neighborhoods were examined in terms of vegetative applications. In 28 of the parks “*Pyracantha coccinea*, *Ligustrum vulgare*, *Morus alba*, *Prunus laurocerasus*, *Melia azedarach*, *Mespilus germanica*, *Berberis thunbergii*, *Viburnum tinus*, *Chamaerops humilis*” species were found. In the scope of the study, wrong practices were identified and suggestions were made to eliminate the application errors. It has been observed that grape-fruit plants add mobility to the area in terms of color and texture, have attractive features of bird species and have an effect that improves visual quality.

Keywords: Ordu, berry fruits, landscape, herbal design, visual quality

GİRİŞ

Kentler, yerleşik hayata geçmiş olan insanların toplanma ve bir arada olma zorunluluklarıyla ortaya koydukları, ihtiyaçlarına göre biçimlendirdikleri ve geliştirdikleri yaşam mekânlarıdır. Toplumların, tarihi, kültürel, siyasi, ekonomik

ve sosyal yapısı ekseninde gelişip şekillenen kentler, kendilerine özgü kimliği ve dokusu ile birlikte karmaşık bir yapıya sahip fiziksel alanlar halini almıştır.

Kentlerin fiziksel dokusunu kitle-boşluk oranları belirlemektedir. Kitleleri mimari yapılar, boşlukları ise açık ve yeşil alanlar oluşturmaktadır [6]. Açık ve yeşil alanlar;

*Sorumlu yazar / Corresponding author: beylikubra@gmail.com

kentlinin yaşadığı yerden zevk almasını, dinlenmesini, eğlenmesini, dolaşmasını, spor yapmasını sağlayın ve kendine has bir kimliği olan açık hava odaları niteliği taşımaktadır [9]. Kent sistemi içerisinde yer alan bu açık yeşil alanlar, kentin ve kentlinin yaşam kalitesini arttıran, kente kimlik kazandıran, rekreasyonel bakımdan kullanım potansiyeli olan kentsel alanlardır [5].

Kentsel alanlarda; kente kimlik kazandıran, özelliğini vurgulayan ve doğallığını sağlayarak yaşam kalitesini ve estetiğini arttıran en önemli etmen bitkisel materyaldir. Bundan dolayı kentsel alanlarda kullanılacak bitki materyali seçiminde; alanın morfolojik yapısı, toprak özelliği ve iklim şartlarının bilinmesi gerekmektedir. Alan içerisinde kitle-boşluk oranı büyük ağaçlar ve geniş çim yüzeyler ile sağlanmalıdır. Bitkisel kompozisyonda; bitkilerin ısı, ışık, nem ile güneş istekleri, uygulamanın yapılacağı alanın taban suyu seviyesi ve kullanılacak olan bitkinin rüzgâra dayanıklılığı dikkat edilmesi gereken hususlardır. Çim alanlarda yapılacak bitkisel uygulamalarda ağaç kitleleri; soliter ağaçlar, ağaççıklar ve çalılar ile yumuşatılmalıdır. Bitkilerin biçim, doku, renk gibi özellikleri ile birlikte bitkiler arası harmoni oluşturulmalıdır. Kaba dokulu bitkiler alanı dar, ince dokulu bitkiler ise alanı daha geniş ve derin gösterdiğinden alanda istenilen etkinin oluşturulmasında alan büyüklükleri ve bitkisel forma dikkat edilmelidir. Alan içerisinde kullanılan bitkilerde mevsimsel renklenme, yaprak dökme ve çiçek açma özelliklerine dikkat edilmelidir [8].

Kent estetiği bakımından bitkisel düzenlemelerde üzüm sü meyveler orta düzeyde tercih edilmektedir. Yeşil alanlarda tek veya grup halinde kullanılabilmelerinin yanı sıra çit bitkisi, perdeleme ve sınırlama amaçlı da kullanılabilirler. Kentsel mekânlarda monotonluğu kırmak amaçlı üzüm sü meyvelerin renk, form ve doku özellikleri ile çiçeklenme ve meyveleri önemli bir yer bulabilmektedir. Üzüm sü meyveler olarak kabul edilen, *Pyracantha coccinea*, *Berberis thunbergii*, *Rosa canina*, *Cotoneaster horizontalis*, *Morus alba*, *Symphoricarpos albus*, *Mahonia aguifolium* gibi türler kent peyzajında oldukça fazla kullanılan türler arasında yer almaktadır. Oldukça dekoratif yapılı olan üzüm sü meyveler çok amaçlı

yetiştirilmektedir. Özellikle vejetatif yapıları, çiçeklenme ve meyve dönemlerindeki görsel ve estetik etkileri ile rekreasyonel bahçe düzenlemelerinde kullanılabilirler. Bunların yanı sıra üzüm sü meyveler; ev bahçelerinde süs bitkisi, çit bitkisi, erozyon önleyici gibi fonksiyonel ve estetik amaçlar doğrultusunda da kullanılmaktadır [4].

Bu çalışmada, Ordu kenti parklarında üzüm sü meyvelerin kullanım durumları tespit edilmiş ve alan içi görsel kalitenin artırılması ve bitkisel bakımdan alanların zenginleştirilmesine yönelik önerilerde bulunulmuştur.

MATERYAL VE METOT

Materyal

Karadeniz Bölgesinde bulunan Ordu kenti, Orta ve Doğu Karadeniz toprakları üzerinde bulunmakta olup, 40°41' kuzey enlemleri ile 37°38' doğu boylamları arasında yer almaktadır. Ordu kentinde, coğrafi konum ve değişken topografik özelliklerden kaynaklı iklimsel farklılıklar gözlenmektedir. Kıyıya paralel uzanan dağlar ile Karadeniz arasında kalan sahil kesiminde tipik Karadeniz iklimi görülürken, iç kesimlerde topografyanın yükselmesi ve denizden uzaklaşmanın etkisi ile karasal iklim görülmektedir [1]. Yeryüzü şekilleri bakımından dağlık bir yapıya sahip olan Ordu kentinde alan kullanımlarının; %8'i çayır ve mera, %34'ü orman, %43'ü tarım, %15'i ise tarım dışı kullanımlar oluşturmaktadır [3]. Kentin doğal bitki örtüsünde fındık, Çobanüzümü, Yenidünya, Karayemiş, Kivi, Mandarin görülebilmektedir.

Çalışma alanı olan Altınordu ilçesi, 303.6 km²'lik yüz ölçüme sahip ve 40 mahalleden oluşmaktadır. İlçenin 22 mahallesi merkezde bulunmakta olup mahallelerin toplam yüz ölçümü 2.091 km²'dir. Çalışmanın ana materyalini Altınordu ilçesi merkez mahallelerinde bulunan toplamda 416.575 m² alana sahip 78 adet park oluşturmaktadır (Şekil 1).

Metot

Altınordu ilçesinde kent merkezini oluşturan 20 mahallede bulunan 78 adet

yönlendirme, sınırlama, perdeleme)
uyulmamıştır.

[illegible]

Figure 1. Ordu city location, neighborhoods and parks location

BULGULAR VE TARTIŞMA

En yoğun kullanılan bitki *Ligustrum vulgare* olup, bunu *Pyracantha coccinea*, *Chamaerops humilis*, *Viburnum tinus*, *Prunus laurocerasus*, *Berberis thunbergii*, *Mespilus germanica*, *Melia azedarach*, izlediği tespit edilmiştir (Çizelge 2). Bitkisel tasarımlarda genellikle bitkiler parklarda gelişigüzel dikilmiş olup birçok tasarım kriterine (vurgu,

Çizelge 1. Üzümsü meyvelerin kullanılmış olduğu mahalleler, parklar ve kullanılan türler
 Table 1. Berry fruits used; neighborhoods and parks

Mahalle / Districts	Park adı / Park name	Kullanılan tür / Species
Akyazı	Akyazı Çocuk Parkı	<i>Viburnum tinus</i>
	Orkent Çocuk Bahçesi	<i>Pyracantha coccinea</i>
	Ömer Sururi Köksal Park ve Çocuk Bahçesi	<i>Pyracantha coccinea</i>
	Kazım Türkmen Park ve Çocuk Bahçesi	<i>Berberis thunbergii</i>
	Şehit Piyade Kom. Ahmet Beyazıt Park ve Çocuk Bahçesi	<i>Pyracantha coccinea</i>
	Kenan Sözer Park ve Çocuk Bahçesi	<i>Pyracantha coccinea</i>
Bahçelievler	Şehit Jan. Üst. Mahmut Fazla Park	<i>Ligustrum vulgare</i>
	Meteoroloji Park	<i>Prunus laurocerasus</i>
	Tayfun Gürsoy Parkı	<i>Ligustrum vulgare</i>
		<i>Melia azedarach</i>
		<i>Prunus laurocerasus</i>
		<i>Pyracantha coccinea</i>
Bucak	Şehit Piyade Er Murat Gözükan Park ve Çocuk Bahçesi	<i>Viburnum tinus</i>
Cumhuriyet	Kemal Şensoy Park ve Çocuk Bahçesi	<i>Pyracantha coccinea</i>
	Şehit Piyade Onbaşı Zafer Gülseren Park ve Çocuk Bahçesi	<i>Viburnum tinus</i>
	Cumhuriyet Çocuk Parkı	<i>Ligustrum vulgare</i>
Durugöl	Şehit Jandarma Er Cemil Çakır Park ve Çocuk Bahçesi	<i>Ligustrum vulgare</i>
	Şehit Jandarma Kom. Üçş. Hasan Tarakçı Park	<i>Pyracantha coccinea</i>
Düz	Rüsumat Parkı	<i>Melia azedarach</i>
Karapınar	Şehit Uzman Çavuş Zeki İnan Park ve Çocuk Bahçesi	<i>Ligustrum vulgare</i>
	Karapınar Çocuk Parkı	<i>Ligustrum vulgare</i>
Karşıyaka	İbrahim Baş Park ve Çocuk Bahçesi	<i>Chamaerops humilis</i>
	Civil Kenarı Park Alanı	<i>Morus alba</i>
Kumbaşı	Kumbaşı Park ve Çocuk Bahçesi	<i>Ligustrum vulgare</i>
Nizamettin	Nizamettin Park ve Çocuk Bahçesi	<i>Ligustrum vulgare</i>
Selimiye	19 Eylül Park ve Çocuk Bahçesi	<i>Ligustrum vulgare</i>
Şarkıye	Atatürk Parkı	<i>Pyracantha coccinea</i>
Şirinevler	671. Sokak Çocuk Parkı	<i>Mespilus germanica</i>
	Harun Çakır Park ve Çocuk Bahçesi	<i>Pyracantha coccinea</i>
	Şehit Uzman Jandarma Kad. Sami Yavuz Park ve Çocuk Bahçesi	<i>Ligustrum vulgare</i>
		<i>Chamaerops humilis</i>
Taşbaşı	Vedat Güler Park	<i>Ligustrum vulgare</i>

Çizelge 2. Ordu kenti, Altınordu ilçesinde kullanılmış olan üzümsü meyveler ve bazı özellikleri
 Table 2. Berry fruits used in Ordu city, Altınordu district and some properties of them

Bitki İsmi Plant name	Türkçe adı Turkish name	Familyası Family	Yapraklanma durumu Leafing habit	Yaşam formu Living form	Peyzaj değeri Recreation value	Kullanım yoğunluğu Density
<i>Ligustrum vulgare</i>	Kurt bağı	<i>Oleaceae</i>	Yaprak döken	Ağacık	Meyve ve rengi	Yoğun
<i>Pyracantha coccinea</i>	Ateş diken	<i>Rosaceae</i>	Her dem yeşil	Çalı	Meyve ve rengi	Yoğun
<i>Chamaerops humilis</i>	Bodur palmye	<i>Arecaceae</i>	Her dem yeşil	Palmye	Meyveleri	Orta
<i>Prunus laurocerasus</i>	Karayemiş	<i>Rosaceae</i>	Her dem yeşil	Ağaç	Çiçek ve meyve rengi	Orta
<i>Viburnum tinus</i>	Kartopu	<i>Adoxaceae</i>	Her dem yeşil	Çalı	Yaprak ve çiçek rengi	Orta
<i>Melia azedarach</i>	Teşbih ağacı	<i>Meliaceae</i>	Yaprak döken	Ağaç	Meyve ve rengi	Az
<i>Mespilus germanica</i>	Muşmula	<i>Rosaceae</i>	Yaprak döken	Ağaç	Meyve ve rengi	Az
<i>Berberis thunbergii</i>	Kadıntuzluğu	<i>Berberidaceae</i>	Her dem yeşil	Çalı	Yaprak ve çiçek rengi	Az
<i>Morus alba</i>	Dut	<i>Moraceae</i>	Yaprak döken	Ağaç	Çiçek ve meyve	Az

SONUÇ

Yaşanılabilir kentsel mekânlar oluşturmada dinamik bir yapı gösteren, kent estetiği ve ekolojisine katkıda bulunan ağaç ve çalılar modern kentlerin simgesi durumundadır [11]. Kentsel mekânlarda monoton bitki

kullanımının önüne geçilmesi adına üzümsü bitki türleri önemli alternatif kullanım fırsatları sunmaktadır [10]. Özellikle çiçek ve meyve özellikleri ile tercih edilebilecek üzümsü meyveler kentsel mekânlarda son yıllarda yoğun olarak kullanılmaktadır.

Çizelge 3. Ordu kenti ve çevresinde yetişen üzüksü meyveler [2]

Table 3. Berry fruit plants growing in Ordu city and its surroundings

Resim Picture	Latince adı Latin name	Türkçe adı Turkish name	Resim Picture	Latince adı Latin name	Türkçe adı Turkish name
	<i>Pyracantha coccinea</i>	Ateş dikenİ		<i>Arbutus andachne</i>	Sandal
	<i>Rhus coriaria</i>	Derici sumacı		<i>Cotoneaster nummularia</i>	Dağ muşmulası
	<i>Laurocerasus officinalis</i>	Karayemiş		<i>Cornus mas</i>	Kızılcık
	<i>Rubus discolor</i>	Böğürtlen		<i>Cornus sanguinea</i>	Kızılcık
	<i>Ribes biebersteinii</i>	Frenk üzümü		<i>Euonymus europaeus</i>	Papaz Külalı
	<i>Sambucus nigra</i>	Odunsu Mürver		<i>Vaccinium vitis</i>	Kekreyemiş
	<i>Sorbus aucuparia</i>	Kuş Üvezi		<i>Hippophae rhamnoides</i>	Yalancı iğde
	<i>Rosa canina</i>	Kuşburnu		<i>Rubus idaeus</i>	Ahududu
	<i>Vaccinium corymbosum</i>	Maviyemiş			

Araştırma alanında bazı üzüksü meyveler gelişigüzel kullanılırken, bir kısmı ise doğru kullanılmış, kent peyzajını olumlu etkileyecek, kentsel kullanımlara uyumlu özelliklerde olduğu saptanmıştır. Mevcut üzüksü meyvelerin yaygınlaştırılması, kullanılmayan türlerin kullanıma sunulması kentsel peyzajın şekillenmesinde önemli katkılar sağlayacaktır. Kentsel açık-yeşil alanlarda monotonluğun önüne geçilmesi adına Ordu kent iklimine uygun bazı üzüksü meyveler Çizelge 3’de verilmiştir.

Üzüksü meyvelerin birçok fonksiyon ve estetik özellikleri yanı sıra meyvelerin bölgede bulunan kuş türlerini kendine çekerek alan içi doğal yaşamın sağlanması, görsel kaliteyi arttırması ve yenilebilir özelliği ile kullanıcıların alan içinde hem eğlenmelerine hem de bitkilerden yararlanmalarına olanak sağlaması adına bu tür bitki kullanımlarının kentsel mekânlarda arttırılması gerekmektedir. Bunun yanı sıra kentsel mekânlarda kullanılan meyveli ağaç ve çalıların mevsim geçişlerinde dökülme durumu söz konusu olduğundan alan içi temizlik, bakım ve kontrollerin zamanında ve uygun şekilde yapılması gerekmektedir.

KAYNAKLAR

1. Anonim, 2012. Ordu ili doğa master planı 2013-2023. *T.C. Orman ve Su İşleri Bakanlığı, Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü, 11. Bölge Müdürlüğü Ordu Şube Müdürlüğü, Ordu.*
2. Anonim, 2017. Ordu ili 2016 yılı çevre durum raporu. *T.C. Ordu Valiliği Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü, Ordu.*
3. Anonim, 2016. Ordu ili tabiat turizmi master planı 2016-2019. *T.C. Orman ve Su İşleri Bakanlığı, Ordu.*
4. Ağaoğlu, S., 2013. Üzüksü meyveler. *Tomurcukbağ Ltd. Şti. Eğitim Yayın No:1, Ankara, 21-54s.*
5. Aydemir, S.E., 2004. Kentsel açık ve yeşil alanlar “Rekreasyon”: kentsel alanların planlanması ve tasarımı. *Akademi Yayın Evi, Ders Notları, Trabzon, 285-335s.*
6. Uzun, G., 1990. Kentsel rekreasyon alanlarının planlanması. *Çukurova Üniversitesi, Ziraat Fakültesi, Ders Kitabı No: 48, Adana.*
7. Özgen, Y., 1987. Peyzaj düzenlemelerinde kullanılan insan sağlığına zararlı bitkiler. *İstanbul Üniversitesi, Orman Fakültesi Dergisi, Seri: A, 37(1):90-97.*
8. Tanrıverdi, F., 1987. Peyzaj mimarlığı bahçe sanatının temel ilkeleri ve uygulama metotları. *Atatürk Üniversitesi, Bahçe Bitkileri Bölümü, Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı Ders Kitabı No:49, Erzurum.*
9. Thompson, C.W., 2002. Urban open space in the 21. century. *Landscape and Urban Planning, Edinburgh College of Art, 60:59-72.*
10. Yeşil, M., Yeşil, P., Yılmaz, H., 2006. Tokat kenti açık-yeşil alanlarında kullanılan üzüksü meyveler ve kent peyzajına katkıları. *3. Ulusal Üzüksü Meyveler Sempozyumu, 14-16.09.2006, Tokat, 54-60s.*
11. Yılmaz, H., Irmak, M.A., 2004. Erzurum kenti açık-yeşil alanlarında kullanılan bitki materyalinin değerlendirilmesi. *Ekoloji Dergisi 13(52):9-16.*